

การนับอายุของบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ 1

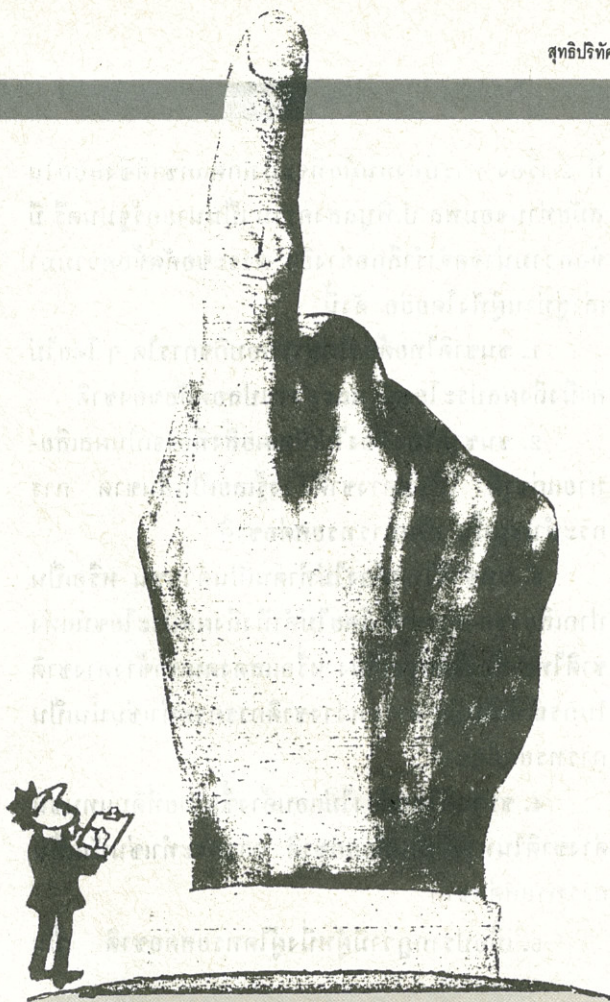
ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535

*ผศ.นุชทิพย์ บรรจงศิลป์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อชีวิตประจำวันของบุคคลทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบัญญัติในบรรพที่ 1 ซึ่งเป็นหลักทั่วไปของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เปรียบเสมือนหัวใจของกฎหมายทุกลักษณะ ทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เอง และกฎหมายลักษณะอื่นๆ เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยบทบัญญัติบรรพ 1 เป็นหลักทั้งสิ้น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 ได้ประกาศใช้ครั้งแรกพร้อมกับบรรพ 2 เมื่อวันที่

11 พฤศจิกายน 2466 ต่อมาได้ถูกยกเลิกและตรวจชำระขึ้นใหม่เมื่อ 1 มกราคม 2468 จวบจนกระทั่งวันที่ 7 มิถุนายน 2535 ได้ประกาศยกเลิกและใช้บทบัญญัติบรรพ 1 ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. 2535 แทน ซึ่งถือว่ามิผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน 2535 เป็นต้นมา บทบัญญัติในบรรพ 1 มีทั้งหมด 190 มาตรา แบ่งออกเป็น 6 ลักษณะ ลักษณะที่ 1 ว่าด้วยบทเปิดเสร็จทั่วไป (ตั้งแต่มาตรา 4 ถึง 14) ส่วนในลักษณะที่ 2 บัญญัติเรื่องบุคคลซึ่งแบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวด 1 บุคคลธรรมดา และหมวด 2 นิติบุคคล ในหมวดนี้ผู้เขียนมุ่งที่จะให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการนับอายุของบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่ง

*รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ กรรมการบริหารสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย,
รองประธานฝ่ายกฎหมายสตรีแห่งชาติ : น.ม.มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

และพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่พ.ศ. 2535 เนื่องจากในเรื่องนี้กฎหมายได้เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในบทบัญญัติให้ครอบคลุมไปจากเดิม ซึ่งนักกฎหมายเองควรได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายในอันที่ได้แก้ไขใหม่

มักมีคำกล่าวอยู่บ่อย ๆ ว่า “อายุเป็นเพียงตัวเลข” หมายถึงชายหญิงจะรักใคร่ชอบพอกัน เก່ยอ่อนกว่ากันเท่าไรไม่สำคัญ แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 อายุมิใช่เป็นเพียงตัวเลขอย่างเดียว ความจำเป็นในการต้องรู้วันเกิดของบุคคลมีผลในทางกฎหมายทั้งในทางแพ่งและอาญา เช่น มาตรา 19 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์และบรรลุนิติภาวะเมื่อมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์” หรือมาตรา 25 “ผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมได้เมื่อมีอายุ 15 ปีบริบูรณ์” มาตรา 1598/19 บัญญัติว่า “บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปี จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้แต่ผู้นั้นต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี” ส่วนในทางกฎหมายอาญา เรื่องอายุกำหนดไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 73 กำหนดให้เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ นอกจากนั้น เด็กอายุกว่าเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการบางอย่างแก่เด็ก เช่นส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกอบรมเด็ก (มาตรา 74)

ด้วยเหตุนี้การที่ต้องรู้ว่าบุคคลใดมีอายุเท่าใด จึงเกิดความสำคัญขึ้น ทั้งเพื่อเป็นการแก้ไขข้อขัดข้องในกรณีไม่ทราบว่ามีวันเกิดวันใดกันแน่ แม้ว่าใน

ทางความเป็นจริงการที่คนเราจะไม่ว่าตนเองเกิดวัน เดือน ปี อะไรนั้นจะเกิดขึ้นได้ เพราะเมื่อมีคนเกิดในบ้าน กฎหมายกำหนดให้เจ้าบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่เกิดภายในสิบห้าวันนับแต่เด็กเกิด ในกรณีที่มีความจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนด ให้แจ้งภายหลังได้ แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวันนับแต่วันที่สามารถแจ้งได้¹

วันเกิดของบุคคล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 16 ใหม่บัญญัติว่า “การนับอายุของบุคคล ให้เริ่มนับแต่วันเกิด ในกรณีที่รู้วันเกิด ในเดือนใดแต่ไม่รู้วันเกิด ให้นับวันที่หนึ่งแห่งเดือนนั้นเป็นวันเกิด แต่ถ้าพ้นวิสัย ที่จะหยั่งรู้เดือนและวันเกิดของบุคคลใด ให้นับอายุบุคคลนั้นตั้งแต่วันต้นปีปฏิทินซึ่งเป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด” มาตรา 1 นี้ได้แก้ไขเพิ่มเติมหลักการเดิม ซึ่งมาตรา 16 เดิมเคยบัญญัติไว้แต่เพียงว่า “ถ้าเป็นพ้นวิสัยที่จะหยั่งรู้วันเกิดของบุคคลผู้ใด ท่านให้นับอายุบุคคลผู้นั้นตั้งแต่วันต้นแห่งปีปฏิทินหลวง² ซึ่งเป็นปีที่บุคคลผู้นั้นเกิด” ตัวอย่างเช่น เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2480 นาย ก. ผู้เยาว์ได้ทำนิติกรรมไว้ 1 ฉบับ หลังจากนาย ก.ตาย ได้มีญาติของนาย ก.คัดค้านว่านิติกรรมที่นาย ก.ทำไว้นั้นเป็นโมฆะ เพราะขณะนั้นนาย ก.ผู้เยาว์ยังไม่มีความสามารถจะทำได้ เนื่องจากอายุยังไม่ครบ 15 ปีบริบูรณ์ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต่อวินิจิจฉัยกันว่านาย ก.อายุ 15 ปีบริบูรณ์แล้วหรือยัง หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ไม่ทราบว่ามีนาย ก.เกิดวันอะไร เดือนอะไรทราบแต่เพียงว่าเกิดปี พ.ศ. 2465 เช่นนี้ จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 16 และพ.ร.บ.ปีปฏิทินหลวงพ.ศ. 2483

¹พ.ร.บ. ทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 มาตรา 11 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติข้อ 3 ฉบับที่ 234 พ.ศ. 2515.

²ก่อนวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ถึงวันที่ 1 เมษายนเป็นวันต้นปีปฏิทินหลวง แต่หลังจากประกาศใช้ปฏิทินหลวงเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2483 ให้ถือวันที่ 1 มกราคมเป็นวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวงตามหลักสากล แต่ให้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นวันประกาศออกไปอีก 30 วัน ซึ่งตรงกับวันที่ 18 ตุลาคม 2483

เป็นหลักวินิจัยก็ต้องถือว่า นาย ก.เกิดในวันต้นปีแห่งปฏิทินหลวงคือวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2465 ฉะนั้นนาย ก.จะมีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2480 การทำพิธีกรรมของนาย ก. ที่ทำไว้เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ย่อมแสดงว่าขณะทำนายนก.มีอายุ 15 ปีบริบูรณ์แล้ว พิธีกรรมนั้นจึงมีผลตามกฎหมาย

ในเรื่องการนับอายุของบุคคลนั้นหากพิจารณา มาตรา 16 เดิมและมาตรา 16 ที่ได้แก้ไขใหม่ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีข้อที่น่าสังเกตคือการนับอายุ ตามมาตรา 16 เดิม มิได้บัญญัติวิธีนับอายุของบุคคลไว้โดยเฉพาะ ที่ผ่านมาก่อนมีการประกาศใช้มาตรา 16 ใหม่ การนับอายุของบุคคลจึงต้องนำมาตรา 158 และมาตรา 159 เรื่องระยะเวลามาใช้บังคับ โดยถือว่าอายุของบุคคลเริ่มนับตั้งแต่คลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก ตามมาตรา 15 เช่นนายแดงเกิดวันที่ 6 กรกฎาคม 2534 นายแดงจะมีอายุ 1 วัน ในวันที่ 7 กรกฎาคม 2534 มีอายุ 1 เดือนในวันที่ 6 สิงหาคม 2534 และมีอายุ 1 ปีในวันที่ 6 กรกฎาคม 2535 ทั้งนี้ เพราะมาตรา 158 มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้น คือวันเกิดรวมเข้าด้วย แต่ให้นับวันรุ่งขึ้น และมาตรา 159 ยังบัญญัติว่า ถ้าระยะเวลามีได้กำหนดนับแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี ระยะเวลาย่อมสิ้นสุดลงในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี สุดท้ายอันเป็นวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น ถ้าในระยะเวลาอันเป็นเดือนหรือปีนั้นไม่มีวันที่ ตรงกันในเดือนสุดท้าย ให้ถือเอาวันสุดท้ายแห่งเดือนนั้นเป็นวันสิ้นสุดระยะเวลา

มีข้อสังเกตว่า การมีมาตรา 16 ใหม่ ซึ่งบัญญัติเพิ่มเติมลงไปว่า “การนับอายุของบุคคล ให้เริ่มนับแต่วันเกิด.....”เช่นนี้จะถือว่าวันไหนเป็นวัน

เกิด มีนักกฎหมายหลายท่านเห็นว่า คำว่า “ให้เริ่มนับแต่วันเกิด” คือ ให้ถือเอาวันที่เกิดนั้นเป็นวันที่ 1 เท่ากับใครเกิดวันที่เท่าใด ต้องถือว่าคนนั้นมีอายุ 1 วัน เช่น นาย ก. เกิดวันที่ 4 มกราคม 2535 นาย ก. มีอายุ 1 วันในวันที่ 4 มกราคม 2535 นาย ก. จะมีอายุ 1 เดือนในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2535 การตีความเช่นนี้จะทำให้การนับอายุของบุคคลเปลี่ยนแปลงไป ทั้ง ๆ ที่หากพิจารณามาตรา 158 เดิม ที่ “มิให้นับวันแรกที่เกิดรวมเข้าด้วย”³ คือให้นับวันรุ่งขึ้น อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย หากมาตรา 16 ใหม่มีความประสงค์จะให้เปลี่ยนแปลงวิธีการนับอายุของบุคคลให้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หลักการเดิมดังเคยระบุไว้ในมาตรา 158 คงไม่บัญญัติไว้อย่าง เช่นเดิมในมาตรา 193/3 วรรค 2 ว่า “ถ้ากำหนดระยะเวลาเป็นวัน สัปดาห์ เดือน หรือปี มิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมเข้าด้วยกัน...”

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ก็ไม่น่าที่กฎหมายจะมีเจตนารมณ์ให้ต้องเปลี่ยนแปลง วันเริ่มนับเพราะไม่มีความจำเป็นต้องบัญญัติข้อความขึ้นใหม่ เนื่องจาก มาตรา 15 , 158 และ 159 ก็นำมาใช้บังคับได้อยู่แล้ว แต่แม้ว่ามาตรา 16 ใหม่ จะบัญญัติเพิ่มเรื่องการนับอายุของบุคคล ให้เริ่มนับแต่วันเกิด ไว้อย่างชัดเจน ก็น่าจะเป็นเพราะแต่เดิมมา กฎหมายเดิม (มาตรา 16 เดิม) มิได้บัญญัติวันเริ่มต้นนับอายุของบุคคลเอาไว้ ต้องตีความเอาจากมาตรา 15 ที่ว่า “อายุของบุคคลเริ่มนับแต่เมื่อคลอด แล้วอยู่รอดเป็นทารก...” มาบัดนี้เห็นสมควรระบุไว้ให้ชัดเจน จึงระบุไว้ในมาตรา 16 ใหม่ ดังกล่าว แต่ก็ยังมีนักกฎหมายหลายท่าน ที่มีความเห็นต่างไปจากเจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าควร

³ป.พ.พ. มาตรา 158 เดิม บัญญัติว่า “ถ้าระยะเวลานับเป็นวันก็ดี สัปดาห์ก็ดี เดือนหรือปีก็ดี ท่านมิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมคำนวณเข้าด้วยกัน เว้นแต่จะเริ่มการในวันนั้นเองตั้งแต่เวลาอันเป็นกำหนดเริ่มทำการงานกันตามประเพณี”

ต้องแปรเจตนารมณ์ของกฎหมายไปตามหลักการเดิม อันจะเป็นผลให้วิธีการคำนวณนับอายุของบุคคลไม่เปลี่ยนไปจากเดิม อย่างไรก็ตามย่อมเป็นสิทธิของ นักกฎหมายที่จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างแต่การ วินิจฉัยย่อมต้องนำหลักการประกอบในมาตราอื่น มาพิจารณาเพื่อหาเจตนารมณ์ของกฎหมายด้วย

ในกรณีที่ไม่รู้วัน เดือน ปีเกิดของตนเอง บางคนอาจคิดว่าไม่น่าจะเกิดขึ้นได้เลย เพราะโดยปกติ เมื่อเด็กเกิด⁴ บิดามารดาจะจดบันทึกวันเดือนปีเกิด ของเด็กไว้เสมอและต้องแจ้งการเกิดตามกฎหมาย ด้วย ถ้าคลอดที่โรงพยาบาล แพทย์จะต้องเป็นผู้จด บันทึกให้ แต่ในท้องที่ห่างไกลความเจริญ พ่อแม่ ไม่รู้หนังสือ จดไม่ถูกหรือจดแล้วแต่สูญหายไป และไม่ได้แจ้งต่อนายทะเบียนด้วย ทุกวันนี้บุคคล ประเภทนี้ก็มิใช่น้อย ในกรณีที่รู้ว่าเกิดวัน ใด แต่รู้เดือนเกิด มาตรา 16 ใหม่ ให้นับวันที่ 1 แห่งเดือนที่เกิดนั้นเป็นวันเกิด เช่น นายแดง เกิด ในเดือนกรกฎาคม 2534 แต่ไม่รู้วันเกิดวันใด เช่น นี้ให้นับวันที่ 1 กรกฎาคม 2534 เป็นวันเกิดของ นายแดง ซึ่งนายแดงจะมีอายุ 1 วัน ในวันที่ 2

กรกฎาคม 2534 มีอายุ 1 เดือน ในวันที่ 1 สิงหาคม 2534 และมีอายุ 1 ปี ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2535 หลักการนี้เป็นหลักการใหม่ซึ่งในมาตรา 16 เดิมนั้นไม่มี แต่ที่ผ่านมานักกฎหมายต่างก็ใช้วิธีการ อุดช่องว่างของกฎหมายโดยนำ ป.พ.พ. มาตรา 4 มาปรับอยู่แล้ว แต่เมื่อมาตรา 16 ใหม่ ระบุไว้ชัดเจนเช่นนี้ย่อมเป็นการดีเพราะเป็นหลักการที่แน่นอน สำหรับกรณีที่ไม่รู้ทั้งวันและเดือนเกิดแต่รู้ปีเกิด มาตรา 16 ใหม่ คงบัญญัติหลักการไว้ตามเดิม คือ ให้นับอายุบุคคลตั้งแต่วันต้นแห่งปีปฏิทิน ซึ่งบุคคล นั้นเกิด เช่น นายดำ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2535 แต่ไม่รู้ วันและเดือน เช่นนี้ การนับอายุของนายดำ ต้อง เริ่มนับตั้งแต่ วันที่ 1 มกราคม 2535

ฉะนั้นการคำนวณนับอายุของบุคคลจึงมีความ สำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะอายุมิใช่เป็นเพียงตัวเลข อย่างเดียว บุคคลทุกคนควรตระหนักถึงความจำเป็น ที่จะต้องจดจำวัน เดือน ปีเกิดของตนให้แน่นอน และถูกต้อง เพราะการนับคำนวณอายุของบุคคล หากผิดพลาดแม้แต่เพียงวันเดียว ก็อาจก่อให้เกิด ปัญหาในทางกฎหมายได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา

⁴พ.ร.บ. ทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 มาตรา 11 แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ข้อ 3 ฉบับที่ 234

